

168. *Lonicera nigra* L. — Suchodrzew czarny

Gatunek górski. Występuje tylko w środkowej i południowej Europie: Hiszpania, Francja, Szwajcaria, Włochy, Niemcy, Jugosławia, Austria, Czechosłowacja, Polska, Rumunia, Bułgaria i południowo-zachodnia część ZSRR. Podawany był także z Grecji, z półwyspu Athos, co jednak nie znalazło ostatnio potwierdzenia. Najdalej na północ sięga po Las Turyński w NRD oraz po Góry Kaczawskie na Śląsku w Polsce i jak się wydaje nigdzie nie przekracza 51° szer. geogr. półn. W środkowej części zasięgu, w Alpach rośnie do 2000 m n.p.m.

L. nigra osiąga w Polsce północną granicę swego rozmieszczenia przebiegającą wzdłuż pasma pogórza. Zasięg jej jest rozerwany na dwie części. Większą, wschodnią część zasięgu rozciąga się od Beskidu Śląskiego po Bieszczady Zachodnie, a mniejsza zachodnia, obejmuje najbardziej południową część województwa wrocławskiego i opolskiego (Góry Opawskie). Przerwa zasięgowa przypada na tereny pozbawione wyższych wzniesień (powyżej 400 m n.p.m.). Jeśli chodzi o pionowe rozmieszczenie to suchodrzew ten rośnie od piętra pogórza po piętro kosodrzewiny. Najniższe stanowisko podaje J. Kornaś (1957, Monogr. Bot., 5) z masywu Lubania — 380 m n.p.m., Boczów, a najwyższe B. Pawłowski (1959, Szata Roślinna Polski, 2) z Tatr — 1625 m. Nieco niżej sięga *L. nigra* na Babiej Górze — 1500 m (Pawłowski, l.c.), w pasmie Policy — 1355 m (Stuchlikowa, Stuchlik, 1962, Fragm. Fl. et Geobot., 8,3), w Bieszczadach Zachodnich — 1210 m (Jasiewicz, 1965, Monogr. Bot., 20), w paśmie Radziejowej — 1195 m (Pawłowski, 1925, Geobot. stosunki Sądeczyny) i w Gorcach — 1170 m (Kornaś, l.c.). W zachodniej części zasięgu *L. nigra* notowana jest na wysokości od 400—1300 m n.p.m. (Fiek, 1881, Fl. v. Schles.), a na izolowanych stanowiskach w Górach Opawskich między 450—700 m (Krawiecowa, Kuczyńska, Gołowin, 1964, Acta Univ. Vratislav., 14, Prace Botaniczne 1).

Suchodrzew czarny uważany jest za gatunek charakterystyczny dla rzędu zespołów *Vaccinio-Piceetalia* (Zarzycki, 1963, Acta Agraria et Silv., 3), względnie dla związku zespołów *Vaccinio-Piceion* lub *Fagion* (Kornaś, l.c.; Krawiecowa i inn., l.c.). Nie wykazuje większego przywiązania do żadnego określonego zespołu, lecz występuje najczęściej w lasach świerkowych (*Piceetum excelse*), lub bukowych (*Fagetum carpaticum*). Nigdzie nie tworzy większych skupisk i rośnie z reguły pojedynczo w rozproszeniu w podszyciu lasów lub wśród zarośli, głównie nad potokami i na skalnych zboczach. Znosi doskonale nawet silne ocienienie.

Jest to typowy gatunek reglowy, który optymalne warunki dla swego rozwoju znajduje w górnej części regla dolnego i w dolnej części regla górnego. Zachowuje się więc odwrotnie niż *L. xylosteum* L., która jest już rzadka w reglu dolnym, a pospolita na niżu i na pogórzu. Na obszarze, gdzie te dwa gatunki występują obok siebie, a więc na pograniczu regla dolnego i piętra pogórza zachodzi możliwość ich krzyżowania się; mieszańce takie określane mianem *L. × helvetica* Brügger znane są z Francji, Szwajcarii, Austrii, Czechosłowacji i nie jest wykluczone, że znajdują się i u nas.

Jak podaje B. Gustawicz (1881, Pamiętnik Tow. Tatrzańskiego, 6) drewno suchodrzewu czarnego używane było dawniej w Tatrach przez górali do wyrobu stempli do nabijania strzelb, a w Pieninach jego gałązki wkładano za krokiew wierząc, że zabezpiecza to chaty od ognia.

Zasięg *L. nigra* w Polsce nie był do tej pory opracowany.

This is a montane species. It occurs in central and southern Europe, in Spain, France, Switzerland, Italy, Germany, Yugoslavia, Austria, Czechoslovakia, Poland, Rumania, Bulgaria and south-western USSR. It has also been reported from Greece, from the Athos peninsula, which however has not been

confirmed in a recent investigation. Its most northerly stands reach the Thuringian Forest in East Germany and the Kaczawskie Mts. in Silesia in Poland, and it appears that the species does not cross the 51° st parallel North. In the central part of its range, in the Alps, it grows to about 2000 m elevation.

L. nigra reaches in Poland its northern limit of distribution which runs along the submontane belt of hills. Its range in Poland is split into two parts. The greater eastern part extends from the Silesian Beskid till Western Bieszczady, while the smaller western part covers the most southern parts of the Wrocław and Opole (the Opawskie Mts.) vojevodships. The break in the range corresponds to regions deprived of higher elevations (more than 400 m). As regards vertical distribution *L. nigra* grows from the submontane stratum to the zone of *Pinus mughus*. The lowest stand has been reported by J. Kornaś (1957, Monogr. Bot., 5) from the Lubań massif — 380 m elevation, Boczów, and the most elevated stand from the Tatra Mts., 1625 m by B. Pawłowski (1959, Szata Roślinna Polski, 2). *L. nigra* from the Babia Góra grows at a somewhat lower elevation of 1500 m (Pawłowski, l.c.), in the Polica range at 1355 m (Stuchlikowa, Stuchlik 1962, Fragm. Fl. et Geobot., 8,3), in the Western Bieszczady at 1210 m (Jasiewicz, 1965, Monogr. Bot., 20), in the Radziejowa range at 1195 m (Pawłowski, 1925, Geobot. stosunki Sądcezyzny) and in the Gorce at 1170 m (Kornaś, l.c.). In the western part of *L. nigra* range it is reported from elevations between 400 and 1300 m (Fiek, 1881, F. v. Schles.), and the isolated stands in the Opawskie Mts. are at 450—700 m elevation (Krawiecowa, Kuczyńska, Gołowin, 1964, Acta Univ. Vratislav., 14, Prace Botaniczne 1).

L. nigra is considered as a species characteristic for the group of associations *Vaccinio-Piceetalia* (Zarzycki, 1963, Acta Agraria et Silv., 3) or for the group of associations *Vaccinio-Piceion* or *Fagion* (Kornaś, l.c., Krawiecowa et al., l.c.). It does not demonstrate any particular close affinity to any specific association, however it occurs most commonly in spruce (*Piceetum excelse*) or beech forests (*Fagetum carpathicum*). Nowhere does it form bigger groups of stands and it usually grows singly or scattered among the forest ground vegetation or in scrubbery, mainly along streams on rocky slopes. It thrives well even in very heavy shading.

It is a typical stratum species with its environmental optimum in the upper reaches of the lower montane stratum and in the lower reaches of the upper stratum. Thus it behaves in an opposite way than *L. xylosteum* L., which is rare in the lower stratum and common in the lowlands and on the belt of submontane heights. In the area where these two species cohabit, that is on the boundry between the lower montane stratum and the upper reaches of the heights there exists a possibility of hybridization between the two species. Such hybrids have been described as *L. × helvetica* Brügger. They are known from France, Switzerland, Austria, Czechoslovakia and it is not unlikely that they occur in Poland also.

According to B. Gustawicz (1881, Pamiętnik Tow. Tatrzańskiego, 6) wood of *L. nigra* has in the past been used by the Tatra mountaineers for the manufacture of ramrods for the loading of firearms, and in the Pieniny it was used for the decoration of houses in the belief that it protects them from fire.

Distribution of *L. nigra* has not been described in Poland yet.

Горный вид. Встречается только в средней и южной Европе: Испания, Франция, Швейцария, Италия, Германия, Югославия, Австрия, Чехословакия, Польша, Румыния, Болгария и юго-западная часть СССР. Указывался также в Греции (полуостров Агион-Орос) что, однако, в последнее время не подтверждается. Дальше всего на север поднимается в ГДР (Тюрингский лес) и в Польше (Качавские горы в Силезии), но по-видимому, нигде не пересекает 51° сев. шир. В средней части ареала, в Альпах доходит до 2000 м над ур. моря.

В Польше проходит северная граница ареала вида, идущая вдоль полосы взгорий. Ареал этот разорван на две части. Большая (восточная) часть простирается от Силезских Бескид до Западных Бещад, а меньшая (западная) охватывает наиболее южные районы Вроцлавского и Опольского (Опавские горы) воеводств. Разрыв ареала приходится на территорию, лишенную возвышенностей (выше 400 м над ур. моря). По вертикали *L. nigra* распространена от яруса взгорий до яруса карликовой сосны. Самое низкое местонахождение отмечено в массиве Любань, 380 м над ур. моря, Бочув (Kornaś, 1957, Monogr. Bot. 5), самое

высокое — в Татрах, 1625 м над ур. моря (Pawłowski 1959, Szata Rośl. Polski 2). Несколько более низкие местонахождения зарегистрированы на Бабьей Горе — 1500 м (Pawłowski, l. c.), на хребте Полице — 1355 м (Stuchlikowa, Stuchlik, 1962, Fragm. Fl. et Geobot. 8,3), в Западных Бещадах — 1210 м (Jasiewicz, 1965, Monogr. Bot. 20), на хребте Радзеюва — 1195 м (Pawłowski, 1925, Geobot. stosunki Sądeczynny) и в Горцах — 1170 м (Kornaś, l. c.). В западной части ареала *L. nigra* отмечается на высотах 400—1300 м над ур. моря (Fiek, 1881, Fl. v. Schles.), а на изолированных местонахождениях в Оповских горах между 450—700 м (Krawiecowa, Kuczyńska, Gołowin, 1964, Acta Univ. Vratislav. 14, Prace Botaniczne 1).

L. nigra считается видом, характерным для порядка *Vaccinio-Piceetalia* (Zarzycki, 1963, Acta Agraria et Silv., 3), точнее для союзов *Vaccinio-Piceion* или *Fagion* (Kornaś l. c.; Krawiecowa i in., l. c.). Не проявляя специальной приуроченности к какому-нибудь определенному сообществу, чаще всего встречается в еловых (*Piceetum excelse*) или буковых (*Fagetum carpaticum*) лесах. Нигде не образует больших скоплений и, как правило, растет единичными экземплярами в подлеске или среди зарослей, главным образом над горными ручьями и на скалистых склонах. Хорошо переносит даже сильное затенение.

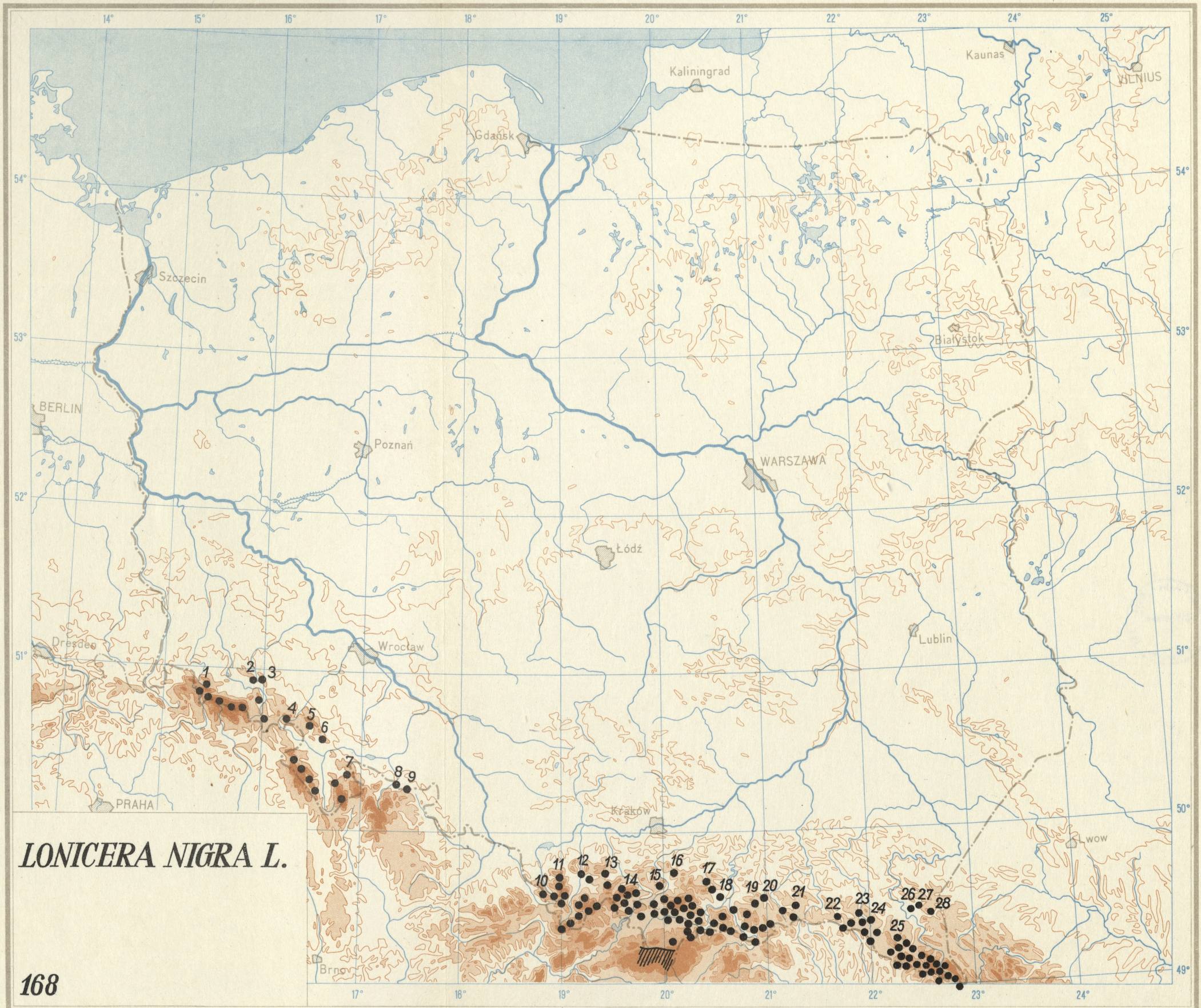
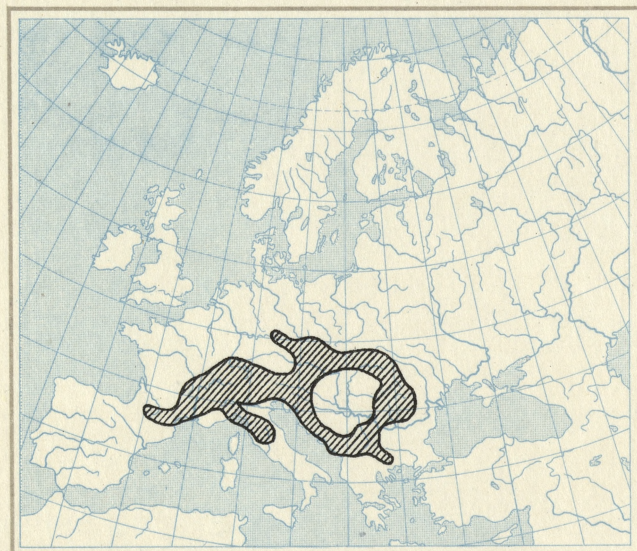
L. nigra — типичный вид для лесного яруса гор, находящий оптимальные условия для развития в верхней части нижнего подъяруса (пихтовые и буковые леса) и в нижней части верхнего подъяруса (еловые леса). Следовательно, ведет себя иначе, чем *L. xylosteum* L., редко представленная даже в нижнем подъярусе и обычная на низменности и на взгорье. В районе, где оба вида встречаются бок о бок, т. е. на стыке нижнего подъяруса с взгорьем, возникает возможность их гибридизации. Межвидовые гибриды, именуемые *L. × helvetica* Brügger, известны из Франции, Швейцарии, Австрии, Чехословакии. Неисключено, что они будут обнаружены и у нас.

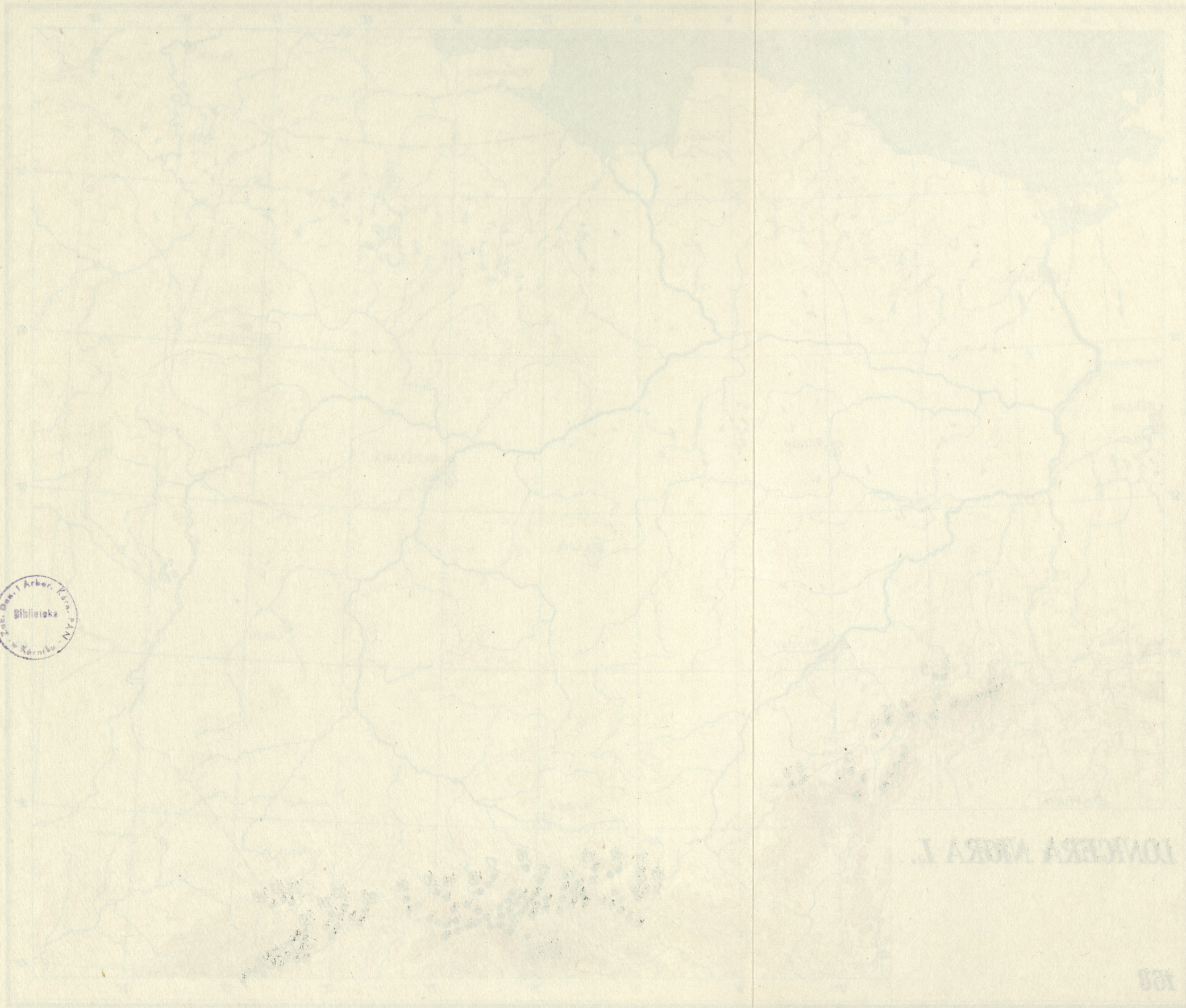
L. nigra употреблялась ранее в Татрах горцами для изготовления ружейных шомполов (Gustawicz, 1881, Pamiętnik Tow. Tatrzańskiego, 6), а в Пенинах его веточки закладывались за стропила зданий, считая, что они предохраняют дом от огня.

Ареал *L. nigra* в Польше до сих пор не был обработан.

STANOWISKA — LOCALITIES — МЕСТОНАХОЖДЕНИЯ

1. Rębiszów (Dressler, 1883, Fl. v. Löwenberg).
2. Góra Połom koło Wojcieszowa (Engler, 1869, Jahresb. d. Schles. Gesellsch. f. Vaterl. Cult., 46).
3. Na szczytce góry Miłek koło Wojcieszowa (Browicz, 1957)!!
4. Koło Szczawna-Zdroju (Zielnik Wrocławski, 1861)!
5. Sowina (Wimmer, 1832, Fl. v. Schles.); Góry Sowie (Engler, 1871, Jahresb. d. Schles. Gesellsch. f. Vaterl. Cult., 48).
6. W pobliżu Brzeźnicy (Wimmer, 1857, Fl. v. Schles.).
7. Złoty Stok: Jawornik Wielki (Wimmer, 1857, l. c.).
8. Góry Opawskie: Góra Chrobrego (Schube, 1889, Jahresb. d. Schles. Gesellsch. f. Vaterl. Cult., 76; Krawiecowa, Kuczyńska, Gołowin, l. c.).
9. Góry Opawskie: Jarnołtówka, Pokrzywna (Góra Bukowa, Kłodna, Zamkowa), Dębowiec (Krawiecowa i in., l. c.)!
10. W pobliżu Ustronia: Malinów (Wimmer, 1857, l. c.).
11. Klimczok (Schube, 1903, Die Verbr. d. Gefasspfl. in Schles.).
12. W pobliżu Bielska (Baier, 1887, Oesterr. Bot. Zeitschr., 37).
13. Rezerwat Madohra, w partii źródłiskowej Kocierzy, 850 m n.p.m. (Myczkowski, 1958, Ochr. Przyr. 25; Pelc, 1958, Fragm. Fl. et Geobot. 4, 1—2).
14. Osielec, 420 m n.p.m. (Stuchlikowa, Stuchlik, l. c.).
15. Na zboczach góry Szczebel, ok. 700 m n.p.m. (Browicz, 1966)!!
16. Na zboczach góry Ciecien, od strony Wisniowej (Browicz, 1966)!!
17. Okolice Łososiny (Berdau, 1890, Fl. Tatr. Pienin).
18. Góra Piekło, ok. 500 m n.p.m. (Pawłowski l. c.).
19. Góra Chełm koło Grybowa (Białobok, 1959)!
20. Wyskitne (Ciemięga, 1956)!
21. Kornuty (Zielnik Krakowski)!
22. Nad potokiem Fólusz, koło Dukli (Browicz, 1957)!!
23. Pasma Bukowicy: Zawoje (Grodzieńska, Pancer-Kotejowa, 1965, Fragm. Fl. et Geobot., 11, 4).
24. Pasma Bukowicy: nad potokiem Granicznym (Grodzieńska, Pancer-Kotejowa, l. c.).
25. Bieszczady Zachodnie: Baligród, 450 m n.p.m. (Jasiewicz, l. c.).
26. Grzbiet Chwaniów, między Jureczkową a Liskowate, ok. 600 m n.p.m. (Browicz, 1965)!!
27. Kiczera (Batko, 1934, Kosmos 59).
28. Zachodni stok Oratyku koło Krościenka (Kotula, 1880)!

LOANICERA MORA I.

188